

ოთარ მათეშვილის “ინგლისურ-ქართული იდიომების ლექსიკონი“

ჩვენ წინაშეა უდიდესი შრომის შედეგი, რომელიც განსაკუთრებული თავმდაბლობით აჩუქა ქართველ წიგნიერ საზოგადოებას პროფესორმა ოთარ მათეშვილმა. ხაზს ვუსვამ თავმდაბლობას იმიტომ, რომ ამ შესანიშნავი სპეციალისტისა და, უდავოდ, მოღვაწე ადამიანის უამრავ ღირსებათა შორის თავმდაბლობა ის ღირსებაა, რომელიც ძალიან ხშირად აკლია ჩვენს საზოგადოებას, და რომელსაც თან თუ არ დაჰყვა, ძნელად თუ გამოიმუშავენს ადამიანი.

ამ ლექსიკონის შესწავლისა და დამუშავების საქმეები ჯერ კიდევ წინ არის და ყველაფრის შემჩნევასა და აღწერას, ცხადია, ამ მოკლე წერილში ვერ შევძლებ, მაგრამ შევეცდები იმ რამდენიმე მომენტზე გავამახვილო ყურადღება, რომელიც განსაკუთრებით ფასეული და საინტერესოა ჩემთვის, ქართული ენის მუშაკისათვის, რადგან მე, პირადად, ამ ლექსიკონს, უპირველეს ყოვლისა, ქართული ენათმეცნიერების წარმატებად აღვიქვამ:

1. ნებისმიერი საკითხის გააზრება თეორიით ხდება, მაგრამ თეორია ვერც დაიბადება და ვერც პრაქტიკის მშობელი გახდება ემპირიული მასალის ფუნდამენტური ცოდნის გარეშე. ამიტომაცაა, რომ ყველა მსურველი ვერ მოერევა ლექსიკონის შედგენის უმძიმესსა და საკმაოდ უმადურ საქმეს (თუმცა ნებისმიერი წიგნიერი ადამიანი მოახერხებს მეტ-ნაკლებად გამართული თეორიული ტრაქტატის დაწერას).

2. ლექსიკონის შედგენა (ცხადია, კარგ ლექსიკონზეა საუბარი) მოითხოვს ლექსიკოგრაფიის ცოდნას, თითოეული სიტყვის განმარტების კონტექსტებში მოძიებასა და შემოწმებას, სხვა ლექსიკონებში ანალოგიური მასალის კრიტიკულად გააზრებას, განმარტებათა სიზუსტის, სტილისტიკურ-ორთოგრაფიული გამართულობის უზრუნველყოფას, მკითხველი აუდიტორიის ენობრივი კომპეტენციის გათვალისწინებას, დიდ ენობრივ ალღოს, ენობრივი ეტიკეტის დაცვას და კიდევ მრავალ მნიშვნელოვან თვისებასა და ცოდნას; რომელთაგან სულ ცოტა ორი ენის ზედმიწევნითი ცოდნა სავალდებულო პირობაა;

3. თარგმნით ლექსიკონთა შორის იდიომთა ლექსიკონი სირთულის უმაღლეს მწვერვალად მიიჩნევა ამ საქმის სპეციალისტთა

მიერ, რადგან იდიომური ლექსიკა ფაქტობრივად უთარგმნელი ლექსიკაა, და მისი ერთი ენიდან მეორეში გადატანა არა მარტო ლინგვისტური, არამედ ეთნოკულტურული, ლიტერატურათმცოდნეობითი, სემიოტიკური, ისტორიული, კულტუროლოგიური, გეოგრაფიული, ფოლკლორული და კიდევ უამრავ სხვა ინფორმაციის ღრმა ცოდნასთანაა დაკავშირებული. სხვანაირად ვერ აიხსნებოდა (მაგალითად: **A London particular** ლონდონის მახასიათებელი (ლონდონისთვის დამახასიათებელი)–(ეტიმ. დიკენსი) ნისლი; ან: **Achilles' Club** აქილევსის კლუბი. – ოქსფორდისა და კემბრიჯის უნივერსიტეტების სტუდენტების მძღვოსნების გაერთიანებული კლუბი; ან: **Appeal from Philip drunk to Philip sober** - ნასვამი ფილიპის მიმართვა ფხიზელი ფილიპისადმი - თხოვნა, რომ ვინმემ საღად იაზროვნოს და გადახედოს ნაჩქარევ გადაწყვეტილებას; **Apple of your eye** - თვალის ჩინი - რამე (უმეტესად - ვინმე) თქვენთვის განსაკუთრებული. და ა.შ.); ოთარ მათეშვილის ლექსიკონში ორმაგად რთული სამუშაოა შესრულებული, რადგან განმარტებითი ნაწილი ორი პუნქტისაგან შედგება: ერთი მხრივ ინგლისური იდიომის სიტყვასიტყვითი თარგმანია მოცემული, ხოლო მეორე მხრივ: ქართულში - სრული ან შედარებითი იდიომურობის მქონე შესატყვისი.

4. საქართველომ რუსეთის სამხედრო-პოლიტიკურ-კულტურულ ველში ლამის ორი საუკუნე გაატარა (მოგხსენებათ, ბოლომდე ჯერაც არ გამოსულა ამ გავლენებისაგან), და გასაოცარია, რომ რუსულ-ქართული ან პირიქითა ლექსიკონების სიუხვით თავს ვერ მოვიწონებთ. იდიომთა დიდტანიან ლექსიკონზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია. ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ რუსეთთან თანაცხოვრების ხანაში ძალიან მწირად მოგვეძევებოდა ევროპული ენების ქართულთან შეჯერებული თარგმნითი ლექსიკონები. ამას თავისი უაღრესად უარყოფითი შედეგები მოჰქონდა ქართული ენისათვის, რამდენადაც ქართული რომელიმე ევროპულ ენასთან თავისი ენობრივი მასალის მორგებას კი არ ცდილობდა, არამედ ძირითადად ერთადერთი გამაშუალებელი ენის - რუსულის მიმართ შეიმუშავებდა ხოლმე დამოკიდებულებას და თარგმანთა უმრავლესობაც რუსულ ქურაში გამოტარებული და “მორუსულელებული“ აღწევდა ჩვენამდე. სწორედ ამიტომ გაჭირდა ესოდენ, 90-იანი წლების შემდგომ პერიოდში ევროპული ენებიდან ქართულად თარგმნა (ნებისმიერი ჟანრისა და ფუნქციური სტილის

მასალისა), რასაც, მოგეხსენებათ უკონტროლო სესხების, კალკირების სიუხვე, ბარაბარიზმების მოძალემა, ენობრივად ღარიბი ტექსტების სტილისტიკური ხარვეზებით შედგენა და უამრავი გაუმართლებელი დუბლეტის გაჩენა მოჰყვა, და რასაც დღემდე ვერაფერი მოუხერხა ნორმატიულმა ღონისძიებებმა. წინამდებარე ლექსიკონი მნიშვნელოვნად გაარღვევს ამ ჩაკეტილ წრეს;

5. უაღრესად მნიშვნელოვნად მიმაჩნია ლექსიკონის საკუთრივ ქართული ნაწილი, რომელიც ქართველოლოგებისათვის უდიდეს საანალიზო მასალას შეიცავს. მოგეხსენებათ, საბას ლექსიკონში სალექსიკონო ერთეულებზე არანაკლებ საინტერესო და სამეცნიერო თვალსაზრისით გაცილებით ტევადი სწორედ განმარტებითი ნაწილია. აქაც ასეა, იდიომს ხომ ერთი სიტყვით ვერ განმარტავ; განმარტებები თავისი მნიშვნელობით ხშირად ენციკლოპედიური ხასიათისაა; ასე რომ ჟანრობრივად წინამდებარე ლექსიკონი ენციკლოპედიურობის ელემენტებსაც შეიცავს;

6. უდავოდ, მისასალმებელია, რომ ქართველმა სპეციალისტებმა უკვე გამოსცეს თარგმნითი ლექსიკონები, რაც საშუალებას აძლევს ჩვენს საზოგადოებას და დარგობრივი სფეროების წარმომადგენლებს ქართული შესატყვისები მოუძებნონ უცხოურ მასალას. ბატონ ოთარ მათეშვილის ლექსიკონი ამ დიდ ეროვნულ საქმეში ჩადებული დიდი ფასეულობაა.

და ბოლოს, ჩვენში ქებაზე მეტად ძაგება უყვართ, ბევრნი თავიანთი უნიათობის მისაჩქმალად სხვათა კარგი საქმეების დამცრობას ცდილობენ. ვიცი, ამ წიგნსაც გამოუჩნდება ჩასაფრებული წამკითხველი, რომელსაც მინდა ვუთხრა:

1. ასეთი ლექსიკონი ქართულად ადრე არასოდეს გვქონია;
2. ბევრ ქვეყანას დღესაც არა აქვს ამგვარი წიგნი;
3. ასეთი კარგი ქართულით გაწყობილი განმარტებები უამრავ სპეციალისტსა და ახალგაზრდას გაუადვილებს სწავლისა და კვლევის საქმეს;
4. ამ ლექსიკონმა ყველა კეთილმოსურნე ოპონენტს მისცა ბიძგი დაუკვირდეს და კეთილი რჩევით გაამდიდროს ლექსიკონის ხელახალი გამოცემები;
5. ამ ლექსიკონით გადაიშალა ახალი ფურცელი ქართულ-ინგლისური ენობრივი კონტაქტების ისტორიაში, და მომავალ ლექსიკოგრაფებს “სიძნელე გზისა გაუადვილა“;

6. ეს ლექსიკონი დღესვე ჩაებმება თარგმანმცოდნეობის, ინგლისურ-ქართული ურთიერთობების, ლექსიკოგრაფიის სასწავლო კურსებში;

7. ამ ლექსიკონის ბაზაზე ჩვენს მაგისტრანტებსა და დოქტორანტებს უკვე ვაწყებინებთ საკვლევ სამუშაოებს;

და არაკეთილმოსურნე ოპონენტებს ვეტყვით კიდევ ერთს: თქვენც შექმენით ასეთი წიგნები, თქვენი წიგნებიც გაგვახარებენ.

ახლა ბატონ ოთარსაც მივმართავ: დიდ მადლობა ამ თავდაუზოგავი შრომისათვის; ეს წიგნი მთელი თქვენი პროფესიული საქმიანობის ნაყოფია; მისი ბოლო ნაწილი განსაკუთრებულად მძიმე სულიერი განსაცდელის ქამს გასრულდა, ალბათ, მოხდელი მოვალეობის, გადატანილი ომისა და სხვათა სასიკეთოდ გაღებული მსხვერპლის მანუგეშებელი მადლის სახით შეგაძლებინათ უფალმა მისი განხორციელება.

კვლავაც ბევრი გელვაწოთ ქართული ენის სასიკეთოდ.

მანანა ტაბიძე

დაიბეჭდა გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, ა. ჰოლიტაოვსკაინას №4. 19, ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com